

УДК 330

Токарев Д. В., здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, Національний транспортний університет, м. Київ, Україна

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРИМІСЬКИХ ПАСАЖИРСЬКИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ

Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методичних підходів та практичних рекомендацій щодо розвитку ринку приміських пасажирських перевезень в умовах сучасних викликів і відновлення економіки України. Посилення просторової мобільності населення та трансформація економічних зв'язків між центрами економічної активності й прилеглими територіями актуалізують необхідність переосмислення підходів до функціонування ринку приміських пасажирських перевезень. В умовах воєнних викликів і післявоєнного відновлення цей сегмент транспортної системи набуває особливого значення як інструмент забезпечення доступу до праці, базових послуг і соціальної інтеграції населення, зокрема внутрішньо переміщених осіб. Встановлено, що сучасний стан розвитку ринку характеризується наявністю структурних диспропорцій, сформованих унаслідок тривалого домінування адміністративних методів управління та обмеженого використання економічних стимулів. Додатковими дестабілізуючими чинниками виступають руйнування транспортної інфраструктури, зміна напрямів пасажиропотоків і зниження платоспроможного попиту населення. Обґрунтовано доцільність трактування організаційно-економічних основ функціонування ринку приміських перевезень як цілісної системи, що поєднує інституційні правила, фінансові інструменти та цифрові технології управління. На відміну від традиційних підходів, запропоновано розглядати цей ринок як складову інтегрованої системи управління мобільністю населення на регіональному рівні. Виявлено ключову суперечність розвитку ринку, яка полягає у невідповідності між високою соціальною значущістю приміських перевезень і обмеженими можливостями їх самофінансування. Недосконалість механізмів компенсації витрат перевізників знижує їхню мотивацію до підвищення якості транспортних послуг. З метою подолання зазначених дисбалансів запропоновано впровадження контрактної

моделі організації перевезень, що передбачає укладання довгострокових договорів між замовниками транспортних послуг і перевізниками з чітко визначеними показниками якості, обсягами перевезень та механізмами фінансової відповідальності. Практична реалізація такої моделі на рівні територіальних громад сприятиме підвищенню прозорості ринку та ефективності використання бюджетних коштів. Доведено, що вдосконалення тарифної політики має базуватися на багатофакторному підході, який враховує витрати перевізників, соціальну доступність послуг і регіональні особливості попиту. При цьому важливу роль відіграє запровадження адресних механізмів державної підтримки, що дозволяє зменшити викривлення ринкових стимулів. Суттєвим резервом підвищення ефективності функціонування ринку є впровадження цифрових технологій, зокрема автоматизованих систем обліку пасажиропотоків, електронного квитка та платформ моніторингу транспорту. Це забезпечує оптимізацію маршрутної мережі, підвищення якості управлінських рішень і рівня обслуговування пасажирів. З урахуванням стратегічних орієнтирів розвитку економіки обґрунтовано необхідність посилення екологічної складової організації перевезень шляхом використання енергоефективного транспорту та зниження рівня викидів. Це відповідає принципам сталого розвитку та інтеграції до європейського транспортного простору. Узагальнюючи, визначено, що підвищення ефективності функціонування ринку приміських пасажирських перевезень потребує комплексного поєднання інституційних змін, економічних стимулів і технологічних рішень, що забезпечить його адаптивність до сучасних викликів і сприятиме відновленню економіки України.

Література

1. Бойко М. Д. Економіка транспорту: навч. посіб. – Київ: Центр учбової літератури, 2020. – 312 с.
2. Дикань В. Л., Кірдіна О. Г. Управління транспортними системами. – Харків: УкрДУЗТ, 2019. – 284 с.
3. Закон України «Про автомобільний транспорт» від 05.04.2001 № 2344-III.
4. Закон України «Про залізничний транспорт» від 04.07.1996 № 273/96-ВР.
5. Кравченко О. В. Розвиток ринку транспортних послуг в Україні: проблеми та перспективи // Економіка України. – 2021. – № 7. – С. 45–52.
6. OECD. Transport Infrastructure and Regional Development. – Paris: OECD Publishing, 2022.
7. World Bank. Ukraine Transport Sector Review. – Washington, DC, 2023.
8. European Commission. Sustainable and Smart Mobility Strategy. – Brussels, 2020.
9. Стратегія сталої мобільності України до 2030 року (проект).